

نشریه پژوهش و برنامه‌ریزی شهری، سال هشتم، شماره بیست و نهم، تابستان ۱۳۹۶

شاپا چاپی: ۵۲۲۹-۲۲۲۸، شاپا الکترونیکی: ۳۸۴۵-۲۴۷۶

دریافت: ۱۳۹۴/۱۱/۲۸ - پذیرش: ۱۳۹۵/۱۱/۲۶

<http://jupm.miau.ac.ir/>

صص ۱۶۰-۱۴۱

نقش فضاهای بی‌دفاع شهری در وقوع جرم با تأکید بر پارک‌های منطقه ۹

مشهد

کتایون علیزاده: استادیار گروه جغرافیا، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران*

سیدحسین عنبر: دانشجوی دکتری جغرافیا و برنامه‌ریزی شهری، واحد مشهد، دانشگاه آزاد اسلامی، مشهد، ایران

چکیده

در فرایند شکل‌گیری و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز عوامل متعددی نقش دارند. از جمله مهم‌ترین آنها فضاهای بی‌دفاع هستند. فضاهای بی‌دفاع شهری از جمله فضاهایی هستند که به دلیل ویژگی‌های کالبدی و اجتماعی، فرصت بزهکاری و خشونت در آنها بالاست. در این راستا در این مطالعه به بررسی نقش فضاهای بی‌دفاع شهری در وقوع جرم با تأکید بر پارک‌های منطقه ۹ مشهد پرداخته شده است. روش تحقیق در این مطالعه، مبتنی بر مطالعات کتابخانه‌ای، اسنادی و میدانی است. جامعه آماری کل منطقه ۹ مشهد را شامل می‌شود که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان جامعه نمونه مشخص شد. تجزیه و تحلیل اطلاعات به وسیله نرم افزار SPSS و مدل وایکور انجام گرفته شده است. نتایج تحقیق نشان داد که، در تمامی شاخص‌های مطرح شده سطح معناداری به دست آمده ۰/۰۰۰ است که نشان دهنده رابطه معنادار و مثبت بین عوامل موثر در کاهش امنیت در پارک‌ها و افزایش میزان جرم است. و همچنین نتایج حاصل از مدل VIKOR نشان داد که، پارک وکیل آباد با Q به دست آمده (۱) در رتبه اول و پارک وفا با Q به دست آمده (۰,۰۰۰)، در رتبه‌های آخر قرار می‌گیرد.

واژه‌های کلیدی: فضاهای بی‌دفاع شهری، امنیت، جرم، پارک‌های منطقه ۹ مشهد

۱- مقدمه

۱-۱- طرح مسأله

از پیامدهای ناگوار رشد و گسترش شهرها، افزایش نرخ جرم و جنایت و نابهنجاری‌های اجتماعی است که امروزه به یکی از چالش‌های عمده مسئولین و مدیران شهری تبدیل شده است که بیش از پیش، آنها را در یک موضوع درگیر کرده است و سعی در حل معضلات شهری و نابهنجاری‌های اجتماعی ناشی از آن دارند. رشد بزهکاری و افزایش موج جرائم بر اثر پیشرفت‌های علمی، صنعتی و رشد پدیده شهرنشینی، ارتباطات و حمل و نقل ناتوانی نهاد کیفری را در مهار موج بزهکاری روشن کرده است، لذا ضرورت توسل به اقدامات پیشگیرانه دیگر که ریشه‌های عوامل جرم را در محیط مورد بررسی قرار می‌دهند در این زمینه لازم و ضروری به نظر می‌رسد. شهرها به‌رغم تمام دستاوردهای تمدنی، انسانی و توسعه‌ای که داشته‌اند امروزه مملو از عدم تعادل‌های فضایی، اجتماعی و زیست‌محیطی هستند که تمام فعالیت‌های انسانی و کالبدی را تهدید می‌کند. گسترش شهرها همواره با مسائل و مشکلاتی همراه بوده که یکی از مهم‌ترین آنها به ویژه در کلان‌شهرها، مسأله "جرم" و "ناامنی" است. بعضی از فضاهای شهری به دلیل شرایط کالبدی خاص یا ویژگی‌های عملکردی در آن فضا، می‌توانند زمینه‌ساز جرائم شهری باشد که به آنها فضاهای بی‌دفاع شهری گفته می‌شود. محققان عرصه‌ی جرم‌شناسی و مطالعات شهری به این نتیجه رسیده‌اند که با تأثیرگذار شدن بر محیط فیزیکی و موقعیت بزه‌کار و بزه دیده، با هدف دشوار یا سلب نمودن امکان وقوع جرم و کاستن از جاذبه‌های محیطی بزهکاری، می‌توان از آمار جرائم کاست. یکی از مهم‌ترین و مؤثرترین منابع بازدارنده‌ی جرائم و

آسیب‌ها، تعاملات اجتماعی میان اعضای جامعه است. از کارکردهای اصلی محیط‌های شهری ایجاد و حفظ حس امنیت در میان شهروندان است. امنیتی که قاعدتاً با کمک تعاملات اجتماعی افزایش می‌یابد (قلیچ و عماری، ۱۳۹۲: ۱۸).

در فرایند شکل‌گیری و بروز رفتارهای خشونت‌آمیز عوامل متعددی نقش دارند. از جمله مهم‌ترین آنها فضاهای (مکان‌ها یا محیط) بی‌دفاع هستند. فضاهای بی‌دفاع شهری از جمله فضاهایی هستند که به دلیل ویژگی‌های کالبدی و اجتماعی، فرصت بزهکاری و خشونت در آنها بالاست. این فضاها محصول تعامل پیچیده‌ای هستند که فقدان موانع نمادین و واقعی، عدم تعریف حوزه‌ای مشخص و امکانات نظارتی اعم از نظارت طبیعی، اجتماعی و فیزیکی، موجب شده میزان جرایم و آسیب‌های اجتماعی در آنها قابل توجه باشد. شاید بتوان گفت که در هر فضای شهری مفروض، مقدار معینی از خشونت وجود دارد، اما خشونت‌ها در فضاهای مختلف شهری به طور تصادفی توزیع نشده‌اند، فضاهای بی‌دفاع و یا آلوده، محل اتفاق انواع و اقسام خشونت‌ها است، درحالی که در محله‌های دیگر یا هیچ‌گونه خشونت‌ی رخ نمی‌دهد یا خشونت کمتری اتفاق می‌افتد. با این توصیف، مطالعات اندکی درباره ارتباط فضاها بخصوص فضاهای بی‌دفاع شهری با بروز رفتارهای خشن و بررسی ویژگی‌های فضاهای بی‌دفاع شهری صورت گرفته است (نایبی و همکاران، ۱۳۹۰: ۹).

پارک‌ها به عنوان یکی از کاربری‌های مهم شهری با کارکرد فراغتی، تفریحی اجتماعی روزانه محل مراجعه افراد بسیاری هستند و چنانچه طراحی و ساخت این فضاها مطابق اصول شهرسازی و ایمن‌سازی اجتماعی نباشد به سادگی به کانونی برای

دسترسی، روشنایی، ساخت جمعیتی و غیره می‌تواند در القاء و عدم القاء حس امنیت، وقوع با عدم وقوع جرم و... بسیار موثر واقع شود.

۳-۱- اهداف تحقیق

- شناخت وضع موجود پارک‌های منطقه ۹ شهر مشهد و برنامه‌ریزی برای امنیت و رفاه شهروندان
- افزایش امنیت در پارک‌های شهری منطقه ۹ شهر مشهد برای ایجاد رفاه و آسایش.
- ایجاد محیطی سرزنده در فضاهای عمومی شهری بخصوص پارک‌ها.

۴-۱- پیشینه‌ی تحقیق

کانونی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی به سنجش احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل) پرداخته‌اند. نتایج به دست آمده حاکی از آن است که تفاوت معناداری بین مناطق شهری و امنیت اجتماعی وجود دارد طوری که منطقه ۴ دارای کمترین احساس امنیت اجتماعی و منطقه ۲ دارای بیشترین احساس امنیت اجتماعی می‌باشد. همچنین، بین احساس امنیت اجتماعی، سن، جنس، سطح تحصیلات و شغل رابطه معناداری وجود دارد. به بیانی دیگر، حس امنیت در افراد دارای سن ۳۵-۵۵ سال بیشتر از دیگر رده‌های سنی است. احساس امنیت در مردان و افراد دارای تحصیلات بالا و افراد با مشاغل دولتی بیشتر است. با توجه به آزمون رتبه بندی فریدمن منطقه ۲ دارای رتبه یک و منطقه ۴ دارای رتبه آخر و مناطق ۳ و ۱ به ترتیب دوم و سوم شدند.

اسلامی‌راد (۱۳۹۵)، در پژوهشی به بررسی جایگاه امنیت در برنامه‌ریزی و کاربری اراضی (نمونه موردی: شهر زاهدان) پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که شاخص‌های امنیت، در برنامه‌ریزی

بزهکاری بدل می‌شوند. آسیب‌شناسی نظم و امنیت در پارک‌های شهری و سعی در از بین بردن و یا به حداقل رساندن آسیب‌های کالبدی تسهیل‌کننده بزهکاری، از مهم‌ترین ضرورت‌های شهرسازی نوین است، از این رو در سال‌های اخیر اصول و راهبردهای نگرش پیشگیری از وقوع جرم از طریق طراحی محیطی بزهکاری ایمن سازی در فضاهای عمومی و پارک‌های شهری مورد توجه قرار گرفته است. در این راستا در این پژوهش به بررسی و تحلیل فضاهای بی‌دفاع شهری با تأکید بر پارک‌ها (مطالعه موردی: پارک‌های منطقه ۹ مشهد) پرداخته شده است.

۲-۱- ضرورت و اهمیت پژوهش

جرم و ترس از جرم در جهان در حال گسترش است و به نگرانی مداوم جوامع و سیستم‌های فضایی تبدیل شده است. از طرف دیگر نیز، دغدغه جهانی در خصوص رشد جمعیت و شهرنشینی سریع باعث شده که جرم را به عنوان یک معضل اجتماعی مهم قلمداد کنند. در فرایند شکل‌گیری و رخداد رفتارهای خشونت‌آمیز، فضاها (مکانها یا محیط‌های بی‌دفاع نقش مهمی دارند. امروزه در سراسر جهان توجه به نیازهای اساسی شهروندان در محیط‌های شهری همچنین، توجه به رفع مشکلات و معضلات شهری، از جمله کاهش ناهنجاری‌های و افزایش امنیت در فضاهای عمومی، از مهمترین مسایلی است که همواره مورد توجه مدیران برنامه‌ریزان و طراحان شهری قرار گرفته است (زیاری و همکاران، ۱۳۸۸: ۲۷). در همین زمینه به طور مشخص در نگاه برنامه‌ریزی شهری، پارک‌ها به عنوان یکی از اجزای بسیار مهم بدنه شهری، انسانی و طبیعی، بنابر ویژگی‌های سیستمی و نظامند مکان‌یابی، نوع طراحی،

کاربری اراضی شهری در زاهدان لحاظ نشده است. همچنین نتایج اولویت‌بندی مناطق پنجگانه شهر زاهدان با توجه به شاخص‌های جایگاه امنیت در کاربری اراضی در شهر زاهدان با استفاده از مدل KOPRAS نشان می‌دهد که منطقه ۲ در رتبه اول، و منطقه ۵ آخر قرار گرفته‌اند.

بابایی و خدادادی (۱۳۹۴)، در پژوهشی به بررسی ارزیابی کاربری اراضی شهری شهرک نگین اصفهان در شکل‌گیری جرائم شهری پرداخته‌اند. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که با توجه به قرارگیری شهرک نگین در مجاورت دو کانون جرم خیز شهر اصفهان و تراکم بالای ارتفاع و جمعیت عدم توزیع و پراکنش مناسب کاربری‌ها در محلات مختلف این شهرک، بالا بودن میزان کاربری مسکونی، کمبود یا نبود برخی کاربری‌های مورد نیاز شهروندان به ویژه کاربری نظامی موجب توزیع جغرافیایی نوع و میزان جرایم و شکل‌گیری الگوهای فضایی بزهکاری و افزایش نرخ بزهکاری در سطح شهرک شده است.

هاشم‌زهی و همکاران (۱۳۹۴)، در پژوهشی به بررسی عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان در توسعه شهری مطالعه موردی: بافتهای فرسوده شهر سراوان پرداخته‌اند. نتایج حاکی از آن است که احساس امنیت شهروندان در میانگین پاسخ‌ها کمتر از مقدار متوسط یعنی عدد ۳ می‌باشد و در نتیجه از نظر آمار توصیفی در وضعیت مطلوبی قرار ندارد و عوامل موثر بر آن سن، جنس، وضعیت تاهل، تحصیلات، شغل و وضعیت اقتصادی است. هم‌چنین احساس امنیت اجتماعی شهروندان در میزان توسعه شهری، نقش موثری ایفا می‌کند. پورجعفر و همکاران (۱۳۸۷)، در مقاله ارتقاء امنیت محیطی و

کاهش جرائم شهری با تأکید بر رویکرد C.P.T.E.D^۱ به بررسی امنیت شهروندان و روش‌های ارتقاء آن پرداخته‌اند. در این تحقیق به نقش کالبدی شهر (برنامه‌ریزی و طراحی شهر) در کاهش و پیشگیری از جرائم اشاره شده است. این امر از این جهت دارای اهمیت است که امروزه در فرآیندهای طراحی فضاهای شهری کمتر به پتانسیل بالقوه مناطق شهر و ساختمان‌ها در کاهش یا جلوگیری از جرائم توجه می‌شود. نتایج آنها نشان داد که بر این نکته می‌توان تأکید کرد که از طریق طراحی شهری از میزان وقوع جرایم شهری کاسته می‌شود. قرایی و همکاران (۱۳۸۹)، در مقاله بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران به بررسی فضاهای شهری امروزی و مولفه‌های وقوع نابهنجاری‌های شهری و در نتیجه عدم وقوع امنیت در آنها پرداخته‌اند. یافته‌ها نشان می‌دهد که مردم در انتخاب فضاهای ناامن در کل شهر تفاهم نسبی دارند. اکثریت آنها محله‌های پایین شهر، حاشیه ساختمان‌های نیمه‌کاره و کوچه‌های خلوت و تاریک راه، فضاهایی با امنیت کم ارزیابی می‌کنند. این حس عدم امنیت، در خیابان‌های شلوغ و مملو از جمعیت کاهش می‌یابد. مردم حضور موثر پلیس و نیروی نظامی، ارتقاء سطح فرهنگی و وجود شرایط مناسب فضا را مهمترین عامل در ایجاد حس امنیت می‌دانند. تقوی و همکاران در پژوهشی با عنوان، تجزیه و تحلیل ارتباط میان اجزای استفاده از زمین و کاهش جرم و جنایت و ناامنی شهری در سال ۲۰۱۰ به بررسی تاثیر کاربری‌ها در ایجاد امنیت پرداخته و به این نتیجه رسیده‌اند، که احساس امنیت در میان شهروندان در مکان‌ها و فضاهای عمومی بسیار بیشتر

^۱- Crime prevention through environmental design

از آن دسته از مناطقی که خالی بوده و یا کمتر عمومی هستند است.

بایومر (۲۰۱۱) این چنین عنوان می‌کند که "ایمنی فضاهای شهری علاوه بر بُعد کالبدی، ابعاد اجتماعی بالایی نیز دارد"، که نیاز به طراحی و برنامه‌ریزی فضاهای عمومی شهری را به صورت تعاملی ضروری می‌سازد. هیلر (۲۰۱۴) معتقد است، که الگوهای حرکت توسط فضاهای خصوصی شده، با مردمی که در این فضاها حضور دارند، به وسیله ایمنی استفاده-کنندگان از این فضاهای شهری افزایش پیدا می‌کند. وی با طرح عنوان "میزان توانایی مکان‌ها و فضاهای شهری در جلب مشارکت‌های شهروندان"، عنوان می‌کند که بین میزان ارتکاب جرائم اجتماعی و بزهکاری در گروه‌های مختلف سنی و نسلی و ایمنی ایجاد شده بر اثر تعامل مطلوب شهروندان ارتباط مستقیم وجود دارد.

۱-۵- سنوالات و فرضیه‌ها

سوال‌های تحقیق

- بین عوامل موثر در کاهش امنیت در پارک‌ها و افزایش میزان جرم چه رابطه‌ای وجود دارد؟
- چه اصولی بر قابل دفاع نمودن فضای بدون دفاع شهری در پارک‌ها بیشترین تاثیر را در کاهش جرم دارد؟

فرضیات تحقیق

- به نظر می‌رسد بین عوامل موثر در کاهش امنیت در پارک‌ها و افزایش میزان جرم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

- به نظر می‌رسد راهکارها و اصول علمی بر قابل دفاع نمودن فضای بدون دفاع شهری در پارک‌ها بیشترین تاثیر را دارد.

۱-۶- روش تحقیق

بر اساس اهدافی که در تحقیقات دنبال می‌شود، تحقیقات به سه دسته بنیادی، کاربردی و توسعه‌ای تقسیم می‌شود. این تحقیق بر اساس اهداف مورد نظر، از نوع کاربردی است. در این مورد مطالعات جامعی در خصوص شاخص‌های تحقیق در محدوده مورد مطالعه انجام و سپس برای تجزیه و تحلیل اطلاعات از نرم افزارهای SPSS, ARCGIS و مدل VIKOR استفاده خواهد شد.

- روش گردآوری داده‌ها

تحقیق، کوشش منظمی است؛ که برای پاسخگویی به یک یا چند سوال انجام می‌شود و در این راستا تکنیک‌های متنوعی در دسترس هستند و شامل مطالعه و مرور اسناد و مدارک، مشاهده و بررسی محل، مصاحبه و پرسشنامه می‌شود. بر این اساس، در تحقیق حاضر متناسب با اهداف، سوالات و فرضیات، جمع‌آوری اطلاعات به دو صورت انجام گرفته است:

الف) روش اسنادی- کتابخانه‌ای

در ابتدا برای اینکه بتوان در زمینه‌ی مبانی نظری تحقیق، اطلاعاتی کسب نمود با استفاده از کتاب‌ها و پایان‌نامه و مقالات علمی-پژوهشی، مبانی نظری مرتبط با موضوع را گردآوری کرده و سپس با مراجعه به سازمان‌ها، ادارات و... اطلاعات مورد نیاز جمع‌آوری شده است. رویکرد حاکم بر فضای تحقیق کیفی و کمی و نوع تحقیق کاربردی است.

ب) تحقیقات میدانی

در این قسمت به منظور جمع‌آوری داده‌ها و اطلاعات برای تجزیه و تحلیل از پرسشنامه استفاده گردیده است. در گردآوری داده‌های مورد نیاز برای این پژوهش از روش نمونه‌گیری تصادفی ساده استفاده شد، جامعه آماری جمعیت کل منطقه ۹ مشهد

ارزیابی گزینه‌ها بر اساس معیارها، گزینه‌ها را اولویت‌بندی یا رتبه‌بندی می‌کند. در این مدل معیارها وزن دهی نمی‌شوند بلکه معیارها از طریق روش‌های دیگر ارزیابی می‌شود و سپس گزینه‌ها بر اساس معیارها و با ترکیب در ارزش معیارها، ارزیابی شده و رتبه‌بندی می‌شوند. در این مدل همواره چند گزینه مختلف وجود دارد که این گزینه‌ها بر اساس چند معیار به صورت مستقل ارزیابی می‌شوند و در نهایت گزینه‌ها بر اساس ارزش، رتبه‌بندی می‌گردند. تفاوت اصلی این مدل با مدل‌های تصمیم‌گیری سلسله‌مراتبی یا شبکه‌ای این است که بر خلاف آن مدل‌ها، در این مدل مقایسات زوجی بین معیارها و گزینه‌ها صورت نمی‌گیرد و هر گزینه به طور مستقل توسط یک معیار سنجیده و ارزیابی می‌گردد (مختاری، ۱۳۹۴، ۱۲).

۷-۱- شاخص‌ها

بر مبنای مباحث مطرح شده؛ می‌توان مهم‌ترین عوامل موثر در کاهش امنیت در پارک‌های منطقه ۹ مشهد را در چهار بخش عوامل محیطی، عوامل کالبدی، عوامل اجتماعی و عوامل رفتاری دسته‌بندی نمود. جدول (۲) این عوامل و زیر بخش‌های آن‌ها را به عنوان شاخص‌های نوشتار حاضر نشان می‌دهد.

که شامل ۳۲۹۵۶۲ نفر را شامل می‌شود که بر اساس فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر به عنوان جامعه نمونه انتخاب شدند.

$$n = \frac{t^2 pq}{d^2} \div \left(1 + \frac{1}{N} \left(\frac{t^2 pq}{d^2} - 1 \right) \right)$$

همچنین از بین مدیران منطقه ۹ شهر مشهد تعداد ۱۰ نفر جهت پاسخ‌گویی به سوالات مدل VIKOR انتخاب شده و با مراجعه حضوری تعدادی پرسشنامه در اختیار آنها قرار داده شد.

- مدل VIKOR

روش ویکور (Vikor) یکی از مدل‌های پرکاربرد در تصمیم‌گیری چند معیاره و انتخاب گزینه برتر می‌باشد. این مدل از سال ۱۹۸۴ بر مبنای روش توافق جمعی و با داشتن معیارهای متضاد تهیه شده و عموماً برای حل مسائل گسسته کاربرد دارد. این روش برای بهینه‌سازی چند معیاره سیستم‌های پیچیده توسعه یافته است. این روش روی دسته‌بندی و انتخاب از یک مجموعه گزینه‌ها تمرکز داشته و جواب‌های سازشی را برای یک مسأله با معیارهای متضاد تعیین می‌کند، به طوری که قادر است تصمیم‌گیرندگان را برای دستیابی به یک تصمیم نهایی یاری دهد. در اینجا جواب سازشی نزدیک‌ترین جواب موجه به جواب ایده آل است که کلمه سازش به یک توافق متقابل اطلاق می‌گردد. در واقع مدل ویکور از طریق

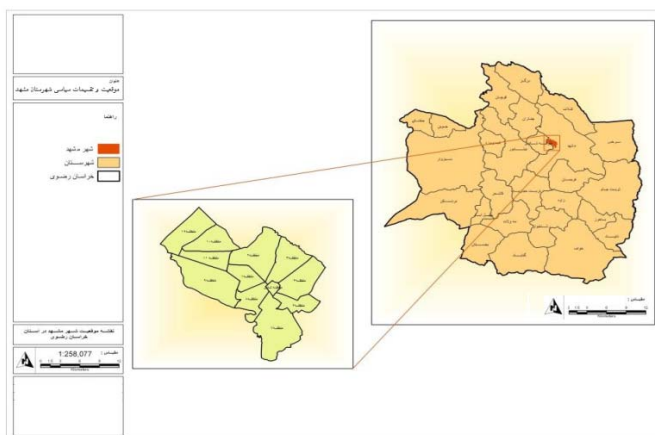
جدول ۱- شاخص‌های عوامل موثر در افزایش جرم

نوع متغیر	نوع متغیر	زیر بخش	گروه اصلی	ردیف
متغیر مستقل (کاهش امنیت پارک‌ها)	وابسته	کمبود دید (در اثر کمبود نور، عوارض طبیعی، مه‌گرفتگی و ...)	عوامل محیطی	۱
	وابسته	مجاورت با عرصه‌های طبیعی و مصنوعی کنترل شده (جنگل، باغات وسیع، کارگاه‌های ساختمانی و ...)		
	وابسته	وجود شرایط طبیعی کاهش دهنده‌ی فعالیت‌های فضایی		
	وابسته	وجود عوامل مانع دید	عوامل کالبدی	۲
	وابسته	عدم وجود عرصه‌های فعالیت‌های امن		
	وابسته	تداخلات قومیتی و برخورد خرده فرهنگ‌ها	عوامل اجتماعی	۳
	وابسته	وجود ناهنجاری‌های اجتماعی (اعتیاد، فقر، رفتارهای غیر اخلاقی در پارک‌ها)		
	وابسته	محدودیت‌ها و مشکلات ویژه‌ی گروه‌های خاص (زنان و کودکان، سالم‌خوردگان، ...)		
	وابسته	رواج رفتارهای نامناسب اجتماعی (توهین و مزاحمت، زورگیری، بی‌توجهی به حقوق دیگران)	عوامل رفتاری	۴
	وابسته	بی‌توجهی به حقوق دیگران		

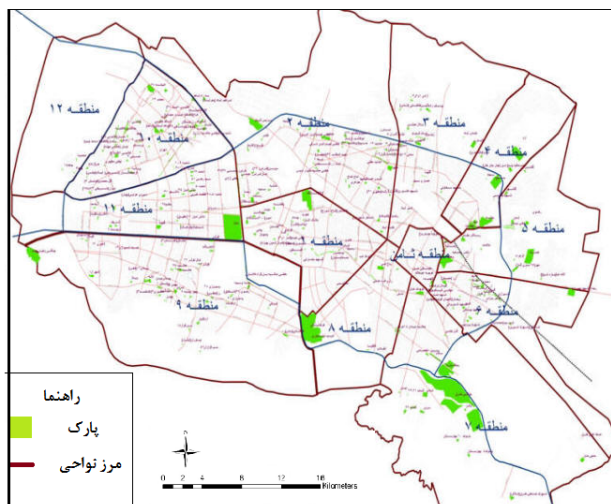
۱-۸- محدوده پژوهش

مشهد مقدس مرکز شهرستانی به همین نام در استان پهناور خراسان رضوی به لحاظ موقعیت در ۵۹ دقیقه و ۳ درجه تا ۶۰ درجه و ۳۵ دقیقه طول شرقی و ۳۵ درجه و ۴۲ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۵۹ دقیقه عرض شمالی قرار گرفته و از شمال به شهرستان کلات، از شمال غربی به درگز، از غرب به چناران و نیشابور و

از شرق به سرخس و تربت جام محدود می‌گردد (استانداری استان خراسان رضوی). بر اساس سرشماری نفوس و مسکن در سال ۱۳۹۰، جمعیت این شهرستان بالغ بر ۶۰۶۹۹۴۱ نفر بوده که از این تعداد، ۲۷۷۲۲۸۷ نفر در شهر مشهد ساکن بوده‌اند (سازمان آمار کشور، ۱۳۹۰).

شکل ۱- موقعیت و تقسیمات شهر مشهد، منبع: نگارندگان، ۱۳۹۵

شکل ۲- تقسیمات شهر مشهد و موقعیت پارک‌های شهری، منبع: نگارندگان، ۱۳۹۴

منطقه ۹ با وسعتی بیش از ۴۱۳۶ هکتار و جمعیت بالغ بر ۳۵۶۰۱۰ نفر از شمال به بولوار وکیل آباد و باغ ملک آباد و از جنوب همجوار با کوه بینالود و

از شرق اراضی آبادگران و از غرب به سه راهی طرهبه و شاندیز منتهی می‌گردد.

۲- مبانی نظری

۲-۱- محیط و امنیت

مهم‌ترین نیاز از نظر روحی امنیت است که به عنوان مهم‌ترین هدف زندگی و جوهر سلامت روانی فرد تلقی می‌شود در طبقه‌بندی نیازها که توسط مازلو به انجام رسیده است، امنیت پس از نیازهای فیزیولوژیک (آب و غذا و ...) به عنوان دومین طبقه از مهم‌ترین بنیادی‌ترین نیازها معرفی شده است. به عقیده مازلو ۱۹۶۸ هنگامی که نیازهای فیزیولوژیک برآورده شدند بلافاصله مردم توجه‌شان به برآورده ساختن و ارضای نیازهای سطح بالاتر نظیر امنیت خواهد شد. این نیازها شدیداً و به گونه‌های تنگاتنگ با توانایی‌های اجتماعی و کالبدی محیط در رابطه‌اند (صالحی، ۱۳۸۷: ۲۲).

مفهوم امنیت به دفاع یا حفاظت از خود، خانواده، دوستان و اموال باز می‌گردد. مفهوم امنیت در فضای شهری از یک سو با جرم ارتباط پیدا می‌کند. اگر چه از آن بسیار متفاوت است و از سوی دیگر با مفهوم قربانی جرم واقع شدن و ترس از آن در ارتباط است. از سوی دیگر می‌بایست میان ترس و خطر یا احساس امنیت کردن و در امان بودن تفاوت قائل شد. از نظر علمی، درک اثرات جرم یعنی ترس از وقوع جرم، به اندازه خود آن یعنی خطرهای آماری حاصل از وقوع جرم اهمیت دارد. واکنش نسبت به ترس از قربانی شدن باعث می‌شود که بسیاری از مردم از خطرات دوری کنند یا حداقل میزان در معرض خطر قرار گرفتن‌شان را کاهش دهند. این خود می‌تواند منجر به عدم حضور مردم نه تنها در یک مکان خاص بلکه در بیشتر فضاهای عمومی شود. مفهوم فضای شهری امن در مقابل مفهوم فضای شهری ناامن قرار دارد. پدیده ناامنی دارای دو جنبه عینی و ذهنی است و کلیه عرصه‌های زندگی را در بر می‌گیرد. مقوله ناامنی از

جنبه عینی، کلیه مظاهر ناامنی از جمله سرقت، قتل، خشونت و... را شامل می‌شود. و مقوله ناامنی از جنبه ذهنی، شامل داوری در خصوص امنیت منطقه و فضا است. ناامنی، پدیده‌ای همانند فقر است و می‌توان گفت که فقر مقدمه دیگر پدیده‌های آسیب‌شناختی از جمله ناامنی، خشونت شهری و غیره است. جین جیکوبز در کتاب زندگی و مرگ شهرهای بزرگ آمریکا، به مسأله امنیت و عوامل بازدارنده فضایی و کالبدی شهرها و محلات اشاره می‌نماید. وی بیان می‌کند که آرامش فضای شهری از ابتدا بوسیله پلیس تأمین نمی‌شود ولی با حضور پلیس تضمین می‌شود. آرامش فضای شهری ابتدا بوسیله شبکه ناخودآگاه و پیچیده اجتماعی و استانداردهای موجود میان مردم حفظ می‌شود. او در مورد خود انتظامی بودن یک خیابان چنین توضیح می‌دهد: می‌باید چشم‌هایی همواره خیابان را بنگرند، چشم‌های کسانی که ما همواره آنان را مالکین طبیعی و حقیقی خیابان می‌نامیم. پیاده‌روهای خیابان می‌باید به صورت مداوم مورد استفاده قرار گیرد تا بر چشم‌های ناظر بر خیابان افزوده شود و به ساکنین خیابان شیوه نظارت به خیابان آموزش داده شود (جیکوبز، ۱۹۶۰: ۴۱).

۲-۲- فضاهای امن و طراحی محیطی

با نزدیک شدن به زمان حاضر، هزینه مقابله با بزهکاری از شیوه‌های پس از ارتکاب به شیوه‌های پیش از ارتکاب و پیشگیری جرم تغییر حالت داده است. پیشگیری از بزهکاری به اقداماتی برای پیش‌بینی، شناخت و ارزیابی از خطر بزهکاری جرم و آغاز اقداماتی برای کاهش و یا حذف آن تعریف شده است. در واقع پیشگیری به کنش‌هایی گفته می‌شود که از طریق به‌کارگیری روش‌های مختلف مقابله با یک بزه خاص، قبل از وقوع آن می‌پردازد و

لازم است موانعی چون قفل و نمایشگرهای امنیتی برای کاهش امکان سرقت بر ورودی در و پنجره‌ها نصب گردد.

کنترل دسترسی و ورودی: برای جلوگیری از ورود بزهکاران و مزاحمان به محیط ضرورت دارد تا از موانع فیزیکی یا روانی استفاده شود. موانع فیزیکی می‌تواند شامل حصارهای توری، دیوار آجری یا پرچین باشد. موانع روانی می‌تواند از طریق ایجاد مغازه‌ها به صورت ردیفی، احداث باغچه یا تعبیر در سطح طبقه هم کف به وجود آید.

پشتیبانی از برنامه فعالیت: شامل ایجاد مراکز یا تسهیلات مکانی مثل مراکز مراقبت روزانه و یا ساخت زمین‌های ورزش و بازی سازماندهی شده است. باید دقت نمود کاربری‌ها و فعالیت‌های ناسازگار در کنار هم قرار نگیرد (جیسون، ویلسون، ۱۳۸۷: ۲۲).

۲-۳- عوامل موثر در کاهش امنیت

- عوامل محیطی

مهم‌ترین عوامل محیطی موثر در کاهش احساس امنیت در فضای شهری مساله‌ی نور است. در حقیقت، عدم اطلاع از محیط همواره یکی از مهم‌ترین منابع تولید نگرانی و ترس برای انسان محسوب می‌شود. نمود بارز این امر را می‌توان در حس ناخود آگاه ترس از تاریکی مشاهده نمود که از کودکان تا بزرگسالان کم و زیاد وجود دارد (اعتمادی‌فر، ۱۳۸۸). البته بدیهی است این مساله در مناطق مختلف و در ارتباط با سایر عوامل محیطی، تاثیری بسیار متفاوت در پی خواهد داشت. برای نمونه تاریکی در یک بزرگ راه، ترس کمتری را نسبت به تاریکی در یک کوچه باریک ایجاد می‌نماید. به علاوه هر دوی این وضعیت‌ها در مقایسه با تاریکی

همان‌گونه که از نامش پیداست، پیشگیری هم به معنی پیش‌دستی کردن، پیشی گرفتن است و هم به معنی آگاه کردن، خبر و هشدار دادن است. در همین زمینه کیزر معتقد است پیشگیری از جرم تدبیری است که با کمک آن وسعت و شدت ارتکاب جرم، چه با کاهش فرصت‌ها و موقعیت‌های ارتکاب جرم و چه با تحت تأثیر قرار دادن مجرمان بالقوه و کل جامعه به حداقل می‌رسد (یوسف‌وند و حمیدیان، ۱۳۸۶: ۱۷۱). در نگرش پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی راهبردهای زیر برای طراحی مناسب محیط شهری و کاهش جرم ارائه شده است:

فضای مقاوم: فضاها و کاربری‌های شهری باید به گونه‌ای طراحی و ساخته شود که این ساختمان‌ها از خود محافظت کنند و ساکنان نیز باید حداقل کنترل را بر واحدهای همسایگی پیرامون خویش داشته باشند. این اصل بوجود آورنده محیطی مقاوم خواهد شد.

قلمرو گرایی: فضای بیرونی باید به گونه‌ای طراحی شود که سبب ایجاد نوعی حس مالکیت قوی گردد. برای مثال، مردم باید احساس کنند فضاهای عمومی مانند سالن‌ها و آسانسورها، خیابان، فضای سبز و پارک متعلق به خود آنهاست.

نظارت طبیعی: نظارت طبیعی می‌تواند از طریق فعالیت‌های معمول و روزمره مردم حاصل گردد. طراحی و نصب صحیح پنجره‌های ساختمان یکی از این اقدامات است. نصب پنجره‌ها باید به گونه‌ای باشد که دید روشن و واضحی را به ما بدهد تا از طریق آن بتوانیم به راحتی محل پارک خودرو و زمین‌های بازی بیرون منزل را مشاهده نمایم.

دشوار کردن دست یابی به اهداف مجرمانه: به معنی ارتقاء استانداردهای امنیتی ساختمان است. بنابراین

فضای باز مجاور با یک محیط جنگلی بسیار قابل تحمل‌تر محسوب می‌شوند. به این ترتیب، یکی دیگر از عوامل محیطی بسیار تاثیر گذار در کاهش احساس امنیت در فضای شهری، فضاهای طبیعی و مصنوعی کنترل نشده می‌باشند. به عبارت دیگر، از آن جا که محیط‌های بکر و طبیعی معمولاً فاقد نظارت و کنترل جدی می‌باشند، می‌توانند منبعی بالقوه برای ایجاد مخاطرات محسوب شوند. برای نمونه یک محیط جنگلی در حاشیه‌ی شهر می‌تواند محلی برای اختفای حیوانات و حتی خلاف کاران محسوب شود. نمونه‌ی مصنوعی این محیط‌ها نیز عبارتند از مخروبه‌ها، اراضی رها شده شهری و یا کارگاه‌های ساختمانی. علاوه بر این موارد، مطالعات نشان می‌دهد که شرایط اقلیمی نیز بر بروز جرم موثر است. ماروین ولف گنگ در سال ۱۹۵۳ پس از تحقیقات در فیالدلفیا آمریکا نشان داد که میزان آدم کشی در فصول گرم سال افزایش می‌یابد و در فصول سرد کمترین میزان قتل اتفاق می‌افتد. البته باید به این امر نیز توجه داشت که این امر (کاهش دما) در عین حال که در برخی جوامع می‌تواند، مانعی برای فعالیت مجرمان محسوب شود، در مواردی نیز می‌تواند به صورت غیر مستقیم از طریق کاهش حضور هموم مردم، موجب خلوت شدن فضاهای شهری و در نتیجه افزایش زمینه بروز جرم گردد و به این تعبیر ممکن است در برخی جوامع به عنوان عامل کاهش دهنده یا امنیت نیز محسوب گردد.

– عوامل کالبدی

با این همه، معمولاً در محیط‌های شهری، عوامل کالبدی بیشترین نقش را در افزایش و یا کاهش احساس امنیت به خود اختصاص می‌دهند. معمولاً مهم‌ترین نحوه‌ی تاثیر این عوامل، کاهش یا افزایش

دید و نظارت عمومی است. به علاوه عناصر کالبدی فضای شهری، می‌توانند از طریق ایجاد مانع در برابر منابع بالقوه‌ی خطر نیز موجب افزایش احساس امنیت گردند. خصوصیات برخی فضاهای شهری به گونه‌ای است که زمینه ترس بیشتری را فراهم می‌آورد. بر اساس نظریه‌ی اسکار نیومن (۱۹۱۳) فضاهایی که امکان دیدن و دیده شدن در آنها بیشتر باشد و در ضمن امکان کمی برای فرار فراهم آورند، پتانسیل کمتری برای فعالیت مجرمان فراهم می‌آورند. از این رو، برای مثال استدلال می‌شود که دیوارها و پرچین‌ها می‌توانند به عنوان موانع فیزیکی و محلی مناسب برای پنهان شدن مجرمان تلقی شوند و حس نا امنی را افزایش دهند (Newman, 1996). در حالی که وجود نشانه‌ای که حاکی از نظارت مردم بر محله باشد می‌تواند حس امنیت را افزایش دهد. به همین جهت احساس امنیت در یک خیابان با عرض متوسط و تردد نسبتاً آرام اتومبیل‌ها، می‌تواند بیش از یک کوچه کم عرض و فاقد تردد باشد. در این حالت اگر چه اتومبیل‌ها خود به عنوان منبعی بالقوه برای خطر (چه به صورت خطر تصادف و چه به صورت خطر حمله‌ی مجرمان) محسوب شوند اما تعداد آن‌ها حد مناسبی از نظارت اجتماعی را ایجاد می‌نماید که می‌تواند تضمین کننده‌ی امنیت محسوب گردد. از سوی دیگر مقیاس‌های فضایی نیز تاثیری جدی بر احساس امنیت دارند. نیومن (۱۹۹۶) در کتاب معروف «ایجاد فضای قابل دفاع» با مقایسه‌ی میان میزان جرم در ساختمان‌های کم ارتفاع، با ارتفاع متوسط و بلند مرتبه، نشان می‌دهد که میزان بروز جرم در فضای بیرونی ساختمان‌های بلند مرتبه به شکلی معنادار افزایش می‌یابد. در حقیقت فضایی شهری یا یک خیابان اصلی که در معرض تعاملات

عوامل اجتماعی برای برخی از گروه‌های خاص تاثیر بیشتری را نشان می‌دهند. از میان مجموعه‌ی اعضای جامعه در اکثر کشورهای جهان، به ویژه در کشور- های کمتر توسعه یافته، زنان به ویژه زنان جوان، در فضای شهری احساس امنیت کمتری نسبت به بقیه‌ی اعضای جامعه احساس می‌نمایند. بررسی‌های صورت گرفته از سوی سازمان ملی جوانان درباره امنیت روانی اجتماعی زنان جوان ۱۳ تا ۲۹ سال شهر تهران (کانون زنان ایران) نشان می‌دهد که تنها عده کمی از آن‌ها دارای احساس امنیت هستند (قرایی و همکاران، ۱۳۸۹: ۷).

- عوامل رفتاری

یکی دیگر از عوامل موثر در کاهش و یا افزایش حس امنیت در فضای شهری، نوع و میزان فعالیت- های فضایی است. نکته‌ی جالب توجه در این ارتباط آن است که به طور معمول میزان بسیار کم و یا بسیار زیاد فعالیت‌های فضایی، از هر نوع، به عنوان عوامل کاهش احساس امنیت محسوب می‌شود و حد بهینه‌ای برای میزان از فعالیت مطرح است که عموماً به عنوان سرزندگی شناخت می‌شود. در حقیقت، در ادبیات روان‌شناسی محیطی، سرزندگی به عنوان حد میانی ازدحام و خلوت شناخته می‌شود. جیکوبز، نظریه پرداز و منتقد شهری (۱۹۶۱)، در تبیین امنیت شهری، به تعامل فضای فیزیکی و فرآیندهای اجتماعی که محیط را می‌سازند و بر فعال بودن فضا به عنوان عاملی در ایجاد یک محیط امن و موفق توجه و تأکید کرد. جیکوبز ایجاد حرکت، استفاده‌های فعال از سطح خیابان و فعالیت‌های خیابانی و مراقبت‌های طبیعی از این فعالیت‌ها را به عنوان مولفه‌هایی در جهت ساختن یک محیط خوب شهری قلمداد می‌کند (بمانیان و همکاران، ۱۳۸۸). به

فضایی بیشتری با سایر فضاهای شهری و معابر قرار داشته باشد، بدون شک نسبت به یک کوچه بن بست پر پیچ و خم، پیوندی وسیع‌تر با سایر فضاهای شهری داشته و در نتیجه نظارت اجتماعی بیشتری را دریافت می‌نماید. یکی از مهم‌ترین روش‌های ارزیابی این امر را می‌توان در مدل ریاضی چیدمان فضا یا space syntax مشاهده نمود (عباس زادگان، ۱۳۳۱، ۱۵).

- عوامل اجتماعی

در سال ۱۹۶۱ دونالد تفت در زمینه پراکندگی جرم و جنایت را در جامعه آمریکا ناشی از عوامل زیر می‌داند:

- ارزش‌های برتری جویی در جامعه آمریکا

- گرایش بیش از حد به عوامل مادی

- برخورد خرده فرهنگ‌ها

در این میان، مسأله‌ی برخورد خرده فرهنگ‌ها، مسأله‌ای است که در اکثر شهرهای بزرگ جهان به عنوان یکی از عوامل جدی کاهش امنیت مطرح است. در حقیقت تنوع قومی و فرهنگی ناشی از مهاجرت‌های وسیع جمعیتی، چه در مقیاس ملی و چه در مقیاس بین‌المللی، موجب بروز ناهمگنی فرهنگی و رفتاری در بسیاری از جوامع گردیده است. همین امر، در کنار تجربیات نامناسب ارتکاب جرم توسط برخی از گروه‌های قومی موجب گردیده است که مواجهه با افرادی از فرهنگی متفاوت با بستر اصلی جامع، به صورت ناخود آگاه به عنوان کانونی از خطر تلقی گردیده و در نتیجه موجب کاهش احساس امنیت گردد. البته ذکر این نکته ضروری است که این مسأله در مکان‌هایی که با سایر معضلات اجتماعی از جمله اعتیاد، فقر، اسکان غیر رسمی و... نیز همراه است، تاثیر بیشتری به مراتب بیشتر ایجاد می‌نماید. علاوه بر ویژگی‌های اجتماعی عام، برخی از

مردم را جذب و تشویق به پیاده‌روی (بدون ترس و حس ناامنی) و مکث و در نتیجه تعامل اجتماعی بیشتر بکند، در واقع نه تنها به ارتقای کیفیت عمومی فضاهای شهری کمک می‌کند، بلکه به واسطه‌ی افزایش شمار مردم ناظر و حاضر در محیط، می‌تواند افزایش حس امنیت، زمینه بروز گرایش‌های توسعه‌ای را نیز گسترش دهد (همان).

۳- تحلیل یافته‌ها

برای بررسی رابطه بین عوامل موثر در کاهش امنیت در پارک‌ها و میزان جرم تعدادی شاخص متناسب با فرضیه مورد نظر و ادبیات نظری تدوین شد، شاخص‌ها در قالب پرسشنامه منعکس شد و در میان افراد مورد مطالعه که شامل ۳۸۴ توزیع شد. در ابتدا داده‌های به دست آمده از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS به میانگین شاخص‌ها پرداخته شد و در انتها نیز در جهت تجزیه و تحلیل نهایی از آزمون همبستگی اسپیرمن برای بررسی رابطه این دو متغیر استفاده شده است.

طورکلی برخی از رفتارهای شهری، به صورت بالقوه منبع تولید خطر محسوب می‌گردند. بارزترین نمونه‌ی این امر را می‌توان در حرکت اتومبیل‌ها و به ویژه موتور سیکلت‌ها مشاهده نمود. طبیعتاً حضور شدید این منابع در فضای شهری، موجب کاهش احساس امنیت می‌گردد. با این همه، چنان که پیشتر نیز اشاره شد، حضور متناسب این فعالیت‌ها می‌تواند به عنوان جلوه‌ای از نظارت اجتماعی به ویژه در محل‌های خلوت و فاقد نظارت اجتماعی افراد پیاده، می‌تواند تاثیری مثبت در ارتقای حس امنیت داشته باشد. نمونه‌ی دیگر عوامل رفتاری، حضور عموم مردم در فضاهای شهری است. در حقیقت این حضور و تعامل ایجاد شده میان شهروندان (که ممکن است حتی صرفاً در حد ارتباط چهره به چهره و یا حتی گذشتن از کنار یکدیگر باشد) حدی از حس امنیت را ایجاد می‌نماید. با این همه افزایش شدید این حضور و منجر شدن آن به ازدحام و یا کاهش شدید آن و شکل گرفتن فضایی خلوت، هر دو می‌توانند منجر به کاهش حس امنیت گردند. مجموع رویکردها بر این جنبه تأکید می‌کنند که ایجاد محیطی ایمن که

جدول ۲- میانگین رابطه بین عوامل کاهش امنیت پارک‌ها و افزایش میزان جرم

شاخص‌ها	میانگین	جامعه نمونه
کمبود دید (در اثر کمبود نور، عوارض طبیعی، مه گرفتگی و ...)	۳/۷۴	۳۸۴
مجاورت با عرصه‌های طبیعی و مصنوعی کنترل شده (جنگل، باغات وسیع، کارگاه‌های ساختمانی و...)	۴/۱۳	۳۸۴
وجود شرایط طبیعی کاهش دهنده ی فعالیت‌های فضایی	۴/۶۴	۳۸۴
وجود عوامل مانع دید	۴/۰۷	۳۸۴
عدم وجود عرصه‌های فعالیتی امن	۴/۱۹	۳۸۴
تداخلات قومیتی و برخورد خرده فرهنگ‌ها	۴/۰۴	۳۸۴
وجود ناهنجاری‌های اجتماعی (اعتیاد، فقر، رفتارهای غیر اخلاقی در پارک‌ها)	۴/۱۹	۳۸۴
محدودیت‌ها و مشکلات ویژه‌ی گروه‌های خاص (زنان و کودکان، سالخوردگان،...)	۴/۰۵	۳۸۴
رواج رفتارهای نامناسب اجتماعی (توهین و مزاحمت، زورگیری، بی توجهی به حقوق دیگران)	۳/۷۰	۳۸۴
بی توجهی به حقوق دیگران	۳/۷۳	۳۸۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

شکل ۳- میانگین رابطه بین عوامل کاهش امنیت پارک‌ها و میزان جرم، منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

توجهی به حقوق دیگران) با میانگین ۳/۷۰، کمبود دید (در اثر کمبود نور، عوارض طبیعی، مه‌گرفتگی و ...) با میانگین ۳/۶۴، بالاترین و پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند.

آزمون فرضیه

این فرضیه به شکل ذیل صورت‌بندی شده است:

به نظر می‌رسد بین عوامل موثر در کاهش امنیت در پارک‌ها و میزان جرم رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

برای بررسی رابطه بین این دو متغیر (عوامل موثر در کاهش امنیت پارک‌ها و افزایش میزان جرم) از آزمون همبستگی استفاده شده است. همچنین به دلیل اینکه نوع مقیاس داده‌ها از نوع رتبه‌ای است از آزمون همبستگی اسپیرمن استفاده شده است. در جدول ذیل به رابطه این دو متغیر پرداخته شده است:

همانطور که در جدول و نمودار بالا ملاحظه می‌شود، در بین شاخص‌های مطرح شده به ترتیب شاخص‌های، وجود شرایط طبیعی کاهش دهنده‌ی فعالیت‌های فضای با میانگین ۴/۶۴، وجود ناهنجاری‌های اجتماعی (اعتیاد، فقر، رفتارهای غیر اخلاقی در پارک‌ها) و شاخص عدم وجود عرصه‌های فعالیتی امن با میانگین ۴/۱۹، مجاورت با عرصه‌های طبیعی و مصنوعی کنترل شده (جنگل، باغات وسیع، کارگاه‌های ساختمانی و...) با میانگین ۴/۱۳، وجود عوامل مانع دید با میانگین ۴/۰۷، محدودیت‌ها و مشکلات ویژه‌ی گروه‌های خاص (زنان و کودکان، سالخوردگان،...) با میانگین ۴/۰۵، تداخلات قومیتی و برخورد خرده فرهنگ‌ها با میانگین ۴/۰۴، بی توجهی به حقوق دیگران با میانگین ۳/۷۳، رواج رفتارهای نامناسب اجتماعی (توهین و مزاحمت، زورگیری، بی

جدول ۳- بررسی رابطه بین عوامل کاهش امنیت در پارک‌ها و افزایش میزان جرم

شاخص‌ها	نوع تحلیل	sig
کمبود دید (در اثر کمبود نور، عوارض طبیعی، مه گرفتگی و ...)	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۸۰۸ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
مجاورت با عرصه‌های طبیعی و مصنوعی کنترل شده (جنگل، باغات وسیع، کارگاه‌های ساختمانی و...)	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۵۰۱ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
وجود شرایط طبیعی کاهش دهنده ی فعالیت‌های فضایی	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۴۳۷ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
وجود عوامل مانع دید	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۲۳۰ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
عدم وجود عرصه‌های فعالیتی امن	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۵۶۳ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
تداخلات قومیتی و برخورد خرده فرهنگ‌ها	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۴۶۳ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
وجود ناهنجاری‌های اجتماعی (اعتیاد، فقر، رفتارهای غیر اخلاقی در پارک‌ها)	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۶۹۵ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
محدودیت‌ها و مشکلات ویژه‌ی گروه‌های خاص (زنان و کودکان، سالخوردگان...)	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۴۴۱ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
رواج رفتارهای نامناسب اجتماعی (توهین و مزاحمت، زورگیری، بی توجهی به حقوق دیگران)	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۷۷۱ ۰/۰۰۰ ۳۸۴
بی توجهی به حقوق دیگران	Spearman s rho correlation Sig.(2-tailed) N	۰/۸۱۳ ۰/۰۰۰ ۳۸۴

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

مورد نظر، همچنین از نظرات متخصصین در حوزه شهری و متخصصین در امر فضاهاى بدون دفاع شهری، شاخص‌های، راهکارها و اصول علمی بر قابل دفاع نمودن فضای بدون دفاع شهری در پارک‌ها، جهت استفاده در مدل وایکور انتخاب شده‌اند.

همانطور که در جدول بالا ملاحظه می‌شود، در تمامی شاخص‌های مطرح شده سطح معناداری به دست آمده ۰/۰۰۰ است که نشان دهنده رابطه معنادار و مثبت بین عوامل موثر در کاهش امنیت در پارک‌ها و افزایش میزان جرم است.

- مدل ویکور: در این پژوهش با استفاده از بازدیدهای میدانی و مشاهدات مستقیم از پارک‌های

جدول ۴- نتایج معیارها و راهکارها و اصول علمی بر قابل دفاع نمودن فضای بدون دفاع شهری در پارک‌ها:

شاخص مراکز	فراهم آوردن تعریف و حد و مرز واضح فضای کنترل شده	قرار دادن فعالیت‌های امن در مکان‌های غیرامن	افزایش نظارت طبیعی با طراحی درست فضا	کیفیت زندگی و بازشناسی آن در فضای سکونت	رضایتمندی از پارک‌ها، از ذهنیت تا عینیت	کیفیت محل سکونت ساکنان نزدیک پارک
aij	۰/۲۴۹	۰/۲۰۹	۰/۲۸۱	۰/۰۵۶	۰/۱۵۸	۰/۰۴۸
لويزان	۸	۹	۸	۸	۷	۹
خورشید	۵	۶	۷	۶	۶	۷
وفا	۵	۴	۵	۶	۶	۵
وکیل آباد	۹	۹	۸	۸	۹	۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

جدول ۵- نتایج معیارها و شاخص‌ها به صورت کیفی

۰	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
	خیلی کم		کم		متوسط		زیاد		خیلی زیاد	

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

$$r_{ij} = \frac{X_{ij}}{\sqrt{\sum_{i=1}^m X_{ij}^2}}$$

ابتدا همه مقادیر ماتریس به توان ۲ رسانده و مجموع هر ستون جمع می‌گردد و سپس جذر مجموع هر ستون گرفته شده و در نهایت هر یک مقادیر بر جذر به دست آمده تقسیم می‌گردد.

توان ۲ و مجموعه هر ستون

در این مرحله با توجه به اینکه داده‌ها به صورت کمی است برای تبدیل به کیفی شدن داده‌ها از طیف لیکرت استفاده شده است.

مرحله دوم:

نرمال کردن ماتریس تصمیم‌گیری

از طریق فرمول زیر می‌توان عمل کرد:

جدول ۶- جذر مجموع هر ستون شاخص‌ها

شاخص مراکز	فراهم آوردن تعریف و حد و مرز واضح فضای کنترل شده	قرار دادن فعالیت‌های امن در مکان‌های غیرامن	افزایش نظارت طبیعی با طراحی درست فضا	کیفیت زندگی و بازشناسی آن در فضای سکونت	رضایتمندی از پارک‌ها، از ذهنیت تا عینیت	کیفیت محل سکونت ساکنان نزدیک پارک
aij	۰/۲۴۹	۰/۲۰۹	۰/۲۸۱	۰/۰۵۶	۰/۱۵۸	۰/۰۴۸
لويزان	۶۴	۸۱	۶۴	۶۴	۴۹	۸۱
خورشید	۲۵	۳۶	۴۹	۳۶	۳۶	۴۹
وفا	۲۵	۱۶	۲۵	۳۶	۳۶	۲۵
وکیل آباد	۸۱	۸۱	۶۴	۶۴	۸۱	۸۱
جمع	۱۹۵	۲۱۴	۲۰۲	۲۰۰	۲۰۲	۲۳۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

جذر مجموع هر ستون و تقسیم هر یک از مقادیر توان شده بر جذر مجموع

جدول ۷- جذر مجموع هر ستون و تقسیم هر یک از مقادیر توان شده بر جذر مجموع شاخص‌ها

شاخص مراکز	فراهم آوردن تعریف و حد و مرز واضح فضای کنترل شده	قرار دادن فعالیت‌های امن در مکان‌های غیرامن	افزایش نظارت طبیعی با طراحی درست فضا	کیفیت زندگی و بازشناسی آن در فضای سکونت	رضایتمندی از پارک‌ها، از ذهنیت تا عینیت	کیفیت محل سکونت ساکنان نزدیک پارک
aij	۰/۲۴۹	۰/۲۰۹	۰/۲۸۱	۰/۰۵۶	۰/۱۵۸	۰/۰۴۸
لویزان	۰/۵۷۳	۰/۶۱۵	۰/۵۶۳	۰/۵۶۶	۰/۴۹۳	۰/۵۸۶
خورشید	۰/۳۵۸	۰/۴۱۱	۰/۴۹۳	۰/۴۲۵	۰/۴۲۲	۰/۴۵۶
وفا	۰/۳۵۸	۰/۲۷۴	۰/۳۵۲	۰/۴۲۵	۰/۴۲۲	۰/۳۲۶
وکیل آباد	۰/۶۴۴	۰/۶۱۵	۰/۵۶۳	۰/۵۶۶	۰/۶۳۴	۰/۵۸۶

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

مرحله سوم: معیارها (که قبلا از روش‌های دیگر به دست آمده

وزن دار کردن ماتریس نرمال: جهت وزن دار کردن، (بود) ضرب می‌گردد.

مقادیر ماتریس نرمال هر یک از گزینه‌ها بر وزن

جدول ۸- وزن دار کردن ماتریس نرمال شاخص‌ها

شاخص مراکز	فراهم آوردن تعریف و حد و مرز واضح فضای کنترل شده	قرار دادن فعالیت‌های امن در مکان‌های غیرامن	افزایش نظارت طبیعی با طراحی درست فضا	کیفیت زندگی و بازشناسی آن در فضای سکونت	رضایتمندی از پارک‌ها، از ذهنیت تا عینیت	کیفیت محل سکونت ساکنان نزدیک پارک
aij	۰/۲۴۹	۰/۲۰۹	۲۸۱	۰/۰۵۶	۰/۱۵۸	۰/۰۴۸
لویزان	۰/۱۴۳	۰/۱۲۹	۰/۱۵۹	۰/۰۰۳۲	۰/۰۷۸	۰/۰۲۹
خورشید	۰/۰۹۰	۰/۰۸۶	۰/۱۳۹	۰/۰۲۴	۰/۰۶۷	۰/۰۲۲
وفا	۰/۰۹۰	۰/۰۵۸	۰/۰۹۹	۰/۰۲۴	۰/۰۶۷	۰/۰۱۶
وکیل آباد	۰/۱۶۱	۰/۱۲۹	۰/۱۵۹	۰/۰۳۲	۰/۱۰۱	۰/۰۲۹

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

در اینجا منظور از بزرگترین عدد، یعنی عددی که

بیشترین ارزش مثبت را داراست و کوچکترین یعنی

بیشترین ارزش منفی. پس اگر معیار ما از نوع منفی

باشد، بزرگترین عدد برعکس می‌شود یعنی می‌شود

کمترین مقدار و کوچکترین می‌شود بیشترین مقدار

و بالعکس

$$f_i^* = \max_j f_{ij}; \quad f_i^- = \min_j f_{ij}$$

مرحله چهارم:

تعیین مقادیر بالاترین و پایین‌ترین ارزش ماتریس

نرمال وزنی

بزرگترین و کوچکترین عدد هر ستون تعیین می‌

گردد.

در این مرحله بالاترین ارزش و پایین‌ترین ارزش

توابع معیار را از ماتریس تصمیم‌گیری استخراج شد.

جدول ۹- تعیین مقادیر بالاترین و پایین‌ترین ارزش ماتریس نرمال وزنی شاخص‌ها

f max	۰/۱۶۱	۰/۱۲۹	۰/۱۵۹	۰/۰۳۲	۰/۱۰۱	۰/۰۲۹
f min	۰/۰۹۰	۰/۰۵۸	۰/۰۹۹	۰/۰۲۴	۰/۰۶۷	۰/۰۱۶
f+ - F-	۰/۰۷۱	۰/۰۷۱	۰/۰۶	۰/۰۰۸	۰/۰۳۴	۰/۰۱۳

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

مرحله پنجم:

$$S_j = \sum_{i=1}^n w_i \cdot \frac{f_{ij}^+ - f_{ij}^-}{f_i^+ - f_i^-}; \quad R_j = \max \left[w_i \cdot \frac{f_i^+ - f_{ij}^-}{f_i^+ - f_i^-} \right]$$
 * = بزرگترین عدد ماتریس نرمال وزنی برای هر ستون

Fig = عدد گزینه مورد نظر برای هر معیار در ماتریس نرمال وزنی

f- = کوچکترین عدد ماتریس نرمال وزنی برای هر ستون

طبیعتاً برای گزینه به ازای هر معیار یک شاخص مطلوبیت به دست می‌آید که مجموع آنها شاخص نهایی S_j گزینه را مشخص می‌کند.

بزرگترین S_j هر گزینه به ازای هر معیار، شاخص نارضایتی (R) آن گزینه است.

تعیین شاخص مطلوبیت (S) و شاخص نارضایتی (R):

در این مرحله فاصله هر گزینه از راه حل ایده آل مثبت محاسبه شده و سپس تجمیع آنها بر اساس فرمول‌های زیر محاسبه می‌شود (فرجی سبکار و همکاران، ۱۳۸۹، ۱۳۷). به عبارت دیگر در این مرحله پس از محاسبه ماتریس نرمالیزه شده و ماتریس وزن دار و استخراج بالاترین و پایین‌ترین ارزش برای هر شاخص به منظور محاسبه شاخص ویکور که بر اساس آن به رتبه‌بندی گزینه‌های خود پردازیم ارزش شاخص مطلوبیت و شاخص نارضایتی محاسبه گردید.

جدول ۱۰- تعیین شاخص مطلوبیت (S) و شاخص نارضایتی (R) شاخص‌ها

شاخص مراکز	فراهم آوردن تعریف و حد و مرز واضح فضای کنترل شده	قرار دادن فعالیت- های امن در مکان- های غیرامن	افزایش نظارت طبیعی با طراحی درست فضا	کیفیت زندگی و بازشناسی آن در فضای سکونت	رضایتمندی از پارک‌ها، از ذهنیت تا عینیت	کیفیت محل سکونت ساکنان نزدیک پارک	R	S
aij	۰/۲۴۹	۰/۲۰۹	۰/۲۸۱	۰/۰۵۶	۰/۱۵۸	۰/۰۴۸		
لویزان	۰/۰۶۴	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۱۰۷	۰/۰۴۸	۰/۲۱۹	۰/۰۶۴
خورشید	۰/۲۴۹	۰/۱۲۶	۰/۰۹۴	۰/۰۵۶	۰/۱۵۸	۰/۰۲۶	۰/۷۰۹	۰/۲۴۹
وفا	۰/۲۴۹	۰/۲۰۹	۰/۲۸۱	۰/۰۵۶	۰/۱۵۸	۰/۰۴۸	۱	۰/۲۸۱
وکیل آباد	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰	۰/۰۰۰

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

مرحله ششم:
 محاسبه مقدار Q و رتبه‌بندی نهایی گزینه‌ها
 در این مرحله شاخص ویکور که همان امتیاز نهایی هر گزینه است محاسبه شد. مقدار Q بیانگر رتبه نهایی هر پارک از مجموع شاخص‌های مورد مطالعه است. در اینجا V وزن استراتژی (اکثریت معیارها) یا حداکثر مطلوبیت گروهی است. مقدار S میزان فاصله از راه حل ایده آل مثبت گزینه I ام را نشان می‌دهد. به عبارتی مقدار R نشان دهنده فاصله از راه حل ایده‌آل منفی برای گزینه I ام است. زمانی که V بزرگتر از ۰/۵ است، شاخص Q حداکثر توافق را دارد. زمانی که V کوچکتر از ۰/۵ است، نشان دهنده حداکثر نگرش منفی است. همچنین بر اساس مقادیر Q می‌توان گزینه‌ها را رتبه‌بندی کرد. گزینه‌هایی که مقدار Q در آنها بیشتر باشد، در الویت بالاتری قرار می‌گیرند و مقادیر Q کوچکتر به معنای قرار گرفتن در رتبه‌ی پایین‌تر است.
 از طریق رابطه زیر:

از راه حل ایده‌آل منفی برای گزینه I ام است. زمانی که V بزرگتر از ۰/۵ است، شاخص Q حداکثر توافق را دارد. زمانی که V کوچکتر از ۰/۵ است، نشان دهنده حداکثر نگرش منفی است. همچنین بر اساس مقادیر Q می‌توان گزینه‌ها را رتبه‌بندی کرد. گزینه‌هایی که مقدار Q در آنها بیشتر باشد، در الویت بالاتری قرار می‌گیرند و مقادیر Q کوچکتر به معنای قرار گرفتن در رتبه‌ی پایین‌تر است.
 از طریق رابطه زیر:

ویژگی‌های عملکردی در آن فضا، می‌توانند زمینه‌ساز جرائم شهری باشد که به آن‌ها فضاهای بی‌دفاع شهری گفته می‌شود. که پارک‌ها نیز جزء عناصری از فضای شهری محسوب می‌شوند که به علت طراحی خاصی که دارند بر میزان جرم در منطقه تاثیر زیادی دارند. در این مطالعه برای بررسی نقش فضاهای بی‌دفاع شهری در وقوع جرم با تأکید بر پارک‌های منطقه ۹ مشهد تعداد ۲ فرضیه تدوین شد. در ابتدا شاخص‌ها متناسب با فرضیه‌های مورد نظر و ادبیات نظری تدوین شد و در قالب پرسشنامه منعکس شد. و در میان ۳۸۴ نفر از افراد منطقه ۹ مشهد توزیع شد. تجزیه و تحلیل داده‌های به دست آمده از پرسشنامه با استفاده از نرم افزار SPSS و مدل وایکور قرار گرفته شده‌اند. در فرضیه اول، در بین شاخص‌های مطرح شده به ترتیب شاخص‌های، وجود شرایط طبیعی کاهش دهنده ی فعالیت‌های فضایی با میانگین ۴/۶۴، وجود ناهنجاری‌های اجتماعی (اعتیاد، فقر، رفتارهای غیر اخلاقی در پارک‌ها) و شاخص عدم وجود عرصه‌های فعالیتی امن با میانگین ۴/۱۹، مجاورت با عرصه‌های طبیعی و مصنوعی کنترل شده (جنگل، باغات وسیع، کارگاه‌های ساختمانی و...) با میانگین ۴/۱۳، وجود عوامل مانع دید با میانگین ۴/۰۷، محدودیت‌ها و مشکلات ویژه‌ی گروه‌های خاص (زنان و کودکان، سالخوردگان،...) با میانگین ۴/۰۵، تداخلات قومیتی و برخورد خرده فرهنگ‌ها با میانگین ۴/۰۴، بی توجهی به حقوق دیگران با میانگین ۳/۷۳، رواج رفتارهای نامناسب اجتماعی (توهین و مزاحمت، زورگیری، بی توجهی به حقوق دیگران) با میانگین ۳/۷۰، کمبود دید (در اثر کمبود نور، عوارض طبیعی، مه گرفتگی و ...) با میانگین ۳/۶۴، بالاترین و پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص

$$Q_j = v \cdot \frac{S_j - S^-}{S^* - S^-} + (1 - v) \cdot \frac{R_j - R^-}{R^* - R^-}$$

V = عدد ثابت 0.5

Sj = مجموع مقدار S برای هر گزینه

S- = بزرگترین عدد شاخص S برای هر گزینه

S* = کوچکترین عدد شاخص S برای هر گزینه

Rj = مجموع مقدار R برای هر گزینه

R- = بزرگترین عدد شاخص R برای هر گزینه

R* = کوچکترین عدد شاخص R برای هر گزینه

در نهایت بیشترین مقدار Q به عنوان بهترین گزینه انتخاب می‌شود.

جدول ۱۱- مقادیر Q به دست آمده شاخص‌ها

رتبه	امتیاز وزنی	نام پارک
۲	۰/۷۷۸	لویزان
۳	۰/۲۰۲	خورشید
۴	۰/۰۰۰	وفا
۱	۱	وکیل آباد

منبع: یافته‌های تحقیق، ۱۳۹۴

همانطور که در جدول ملاحظه می‌شود، پارک وکیل آباد با Q به دست آمده ۱ و پارک لویزان با Q به دست آمده ۰/۷۷۸، پارک خورشید با Q به دست آمده ۰/۲۰۲، پارک وفا با Q به دست آمده ۰/۰۰۰، به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین رتبه را به خود اختصاص داده‌اند.

۴- نتیجه‌گیری

شهرها به‌رغم تمام دستاوردهای تمدنی، انسانی و توسعه‌ای که داشته‌اند امروزه مملو از عدم تعادل‌های فضایی، اجتماعی و زیست محیطی هستند که تمام فعالیت‌های انسانی و کالبدی را تهدید می‌کند. گسترش شهرها همواره با مسائل و مشکلاتی همراه بوده که یکی از مهم‌ترین آن‌ها به ویژه در کلان‌شهرها، مسأله "جرم" و "ناامنی" است. بعضی از فضاهای شهری به دلیل شرایط کالبدی خاص یا

از پتانسیل‌های جرم خیزی می‌توان میزان نظارت مردمی در این مناطق را افزایش داد تا این مناطق با برخورداری از رفت و آمدهای مردمی محیطی برای تعاملات اجتماعی و نظارت شهروندی گردد.

- ایجاد نهاد پلیس، با توجه به اینکه نیروی پلیس پس از وقوع جرم با حضور در محل وقوع با ایراداتی طراحی پارک را که در وقوع جرم موثر بوده آشنا می‌شوند، با ایجاد چنین نهادی می‌توان تجربه‌ها و معلومات نیروی پلیس برای طراحی پارک ایمن و قابل دفاع استفاده کرد.

منابع

- استانداری استان خراسان رضوی، (۱۳۹۵).
- اسلامی‌راد، راضیه، (۱۳۹۵)، بررسی جایگاه امنیت در برنامه‌ریزی و کاربری اراضی (نمونه موردی: شهر زاهدان)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد زاهدان، گروه جغرافیا.
- اعتمادی فر، سیداحسان، (۱۳۸۸)، نقش روشنایی شهری و طراحی نور پردازی در امنیت شهر تهران. منتشر شده در مجموعه مقالات دومین همایش جامعه ایمن شهر تهران.
- بابایی، ر، خدادادی، ا، (۱۳۹۴)، بررسی ارزیابی کاربری اراضی شهری شهرک نگین اصفهان در شکل‌گیری جرائم شهری، چهارمین کنفرانس بین‌المللی روانشناسی و علوم اجتماعی، تهران، همایشگران مهر اشراق.
- بمانیان، محمدرضا و همکاران. (۱۳۸۸). سنجش عوامل موثر بر ارتقای امنیت زنان در محیط‌های شهری، فصلنامه پژوهش زنان، سال سوم شماره ۲۶.
- پورجعفر، محمدرضا، محمودی نژاد، هادی، رفیعیان، مجتبی، انصاری، مجتبی، (۱۳۸۷). ارتقاء امنیت محیطی و کاهش جرائم شهری با تأکید بر رویکرد

داده‌اند. و نتایج تجزیه و تحلیل حاصل از آزمون همبستگی اسپیرمن نشان داد که در تمامی شاخص‌های مطرح شده سطح معناداری به دست آمده ۰/۰۰۰ است که نشان دهنده رابطه معنادار و مثبت بین عوامل کاهش امنیت در پارک‌ها و افزایش میزان جرم است. در فرضیه دوم، نتایج نشان داد که، پارک وکیل آباد با Q به دست آمده ۱ و پارک لویزان با Q به دست آمده ۰/۷۷۸، پارک خورشید با Q به دست آمده ۰/۲۰۲، پارک وفا با Q به دست آمده ۰/۰۰۰، به ترتیب بالاترین و پایین‌ترین رتبه را از نظر متخصصین به خود اختصاص داده‌اند. در پایان نیز در راستای نتایج پیشنهاداتی ذکر شده است که در ذیل به آنها اشاره شده است:

۵- پیشنهادها

- به دلیل باز بودن محوطه اطراف پارک خورشید لازم است که مکان‌های امن که به صورت شبانه روز فعالیت می‌کنند در نزدیک این پارک مستقر شوند.
- همچنین به دلیل شلوغ بودن پارک‌های مشهد مخصوصاً پارک خورشید و وکیل آباد، لازم است تا تدابیری از سوی نیروی انتظامی در جهت امنیت ساکنین اطراف پارک فراهم گردد.
- می‌توان با گسترش فعالیت‌های جسمی و ورزشی در پارک لویزان میزان تعاملات اجتماعی میان افراد را فراهم نمود. که این خود می‌تواند در امنیت پارک موثر باشد.
- استفاده از پوشش گیاهی مناسب و کاربرد رنگ‌های شفاف و سطوح صیقلی در بدنه کالبدی پارک خورشید
- حمایت از فعالیت‌های اجتماعی، با ایجاد و طراحی فعالیت‌های اجتماعی در مکان‌های برخوردار

مختاری، بهروز، (۱۳۹۴)، بررسی و ارزیابی نقش هویت تاریخی در توسعه صنعت توریسم (مطالعه موردی سیستان)، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد زاهدان.

نایی، هوشنگ، سروستانی رحمت اله، صدیق، قهرمانی، سهراب، (۱۳۹۰)، نقش فضاهای بی دفاع شهری در رفتارهای خشونت آمیز، فصلنامه دانش انتظامی: دوره ۱۳، شماره ۱ (مسلسل ۵۰).

هاشم زهی، س، میری، غ، حافظ زاده، م، (۱۳۹۴)، عوامل موثر بر احساس امنیت شهروندان در توسعه شهری مطالعه موردی: بافتهای فرسوده شهر سراوان، همایش ملی بافت های فرسوده و تاریخی شهری: چالش ها و راهکارها، کاشان، دانشگاه کاشان.

یوسفوند، حسن رضا و اکرم حمیدیان، (۱۳۸۶) پیشگیری وضعی از بزه کاری با تاکید بر امر به معروف و نهی از منکر در اصفهان، مجموعه مقالات همایش محله‌ای پیشگیری وضعی از بزه- کاری (دانشگاه آزاد ابرکوه یزد).

Baioimer, R. (2011). Crating a vibrant city center a new source of urban competitiveness. Journal of prince clause fund, ARCHIS issue vitality, urban heroes.

Hiller, B. (2014). Do burglars understand defensible space? New evidence on the relation insecurity, Chicago School. In The Oxford Handbook of Criminology, (eds) Maguire, R Moranand R Reiner. ClarendonPress, Oxford.

Newman, O. (1996), Creating Defensible Space. Washington, DC: US Department of Housing and Urban Development.

Taghvae A. A, Rafieian M and Rezvan A. (2010). Analysis of the Relationship among the Components of Land Use with the Declining of Urban Crime and Insecurity (Case Study: Region 17th. of the City of Tehran), Human Geography Research Quarterly, No. 77.

C.P.T.E.D، نشریه بین‌المللی علوم مهندسی دانشگاه علم و صنعت ایران، روزنامه مهندسی معماری و شهرسازی، جلد ۱۹، شماره ۶، ص ۸۲. جیکوبز، جین، (۱۹۶۰). مرگ و زندگی شهرهای بزرگ آمریکایی. ترجمه: حمید رضا پارسی، آرزو افلاطونی، انتشارات دانشگاه تهران.

جیسون، سوزان و ویلسون پل آر، (۱۳۸۷)، طراحی محیطی جرم ستیز، پیشگیری جرم از طریق طراحی محیطی، ترجمه دکتر محسن کلانتری و ابوذر سلامی بیرامی، دفتر تحقیقات کاربردی پلیس پیشگیری ناجا

زیاری، کرامت‌ا...، مهدنژاد، حافظ، پرهیز، فریاد، (۱۳۸۸)، مبانی و تکنیک‌های برنامه‌ریزی شهری، انتشارات دانشگاه بین‌المللی چابهار.

سازمان آمار کشور، (۱۳۹۰).

صالحی، اسماعیل، (۱۳۸۷)، ویژگی های محیطی فضاهای شهری امن، مرکز مطالعاتی و تحقیقاتی و معماری

قرایی، فریبا، جهانبانی، نفیسه، رشیدپور، نازیلا. (۱۳۸۹). بررسی و سنجش حس امنیت در مناطق مختلف شهری نمونه موردی: مناطق ۲ و ۱۱ تهران، نشریه آرمانشهر، شماره ۴، ص ۱۷-۳۲.

قلیچ، مرتضی، عماری، حسن، (۱۳۹۲)، درآمدی بر فضای بی‌دفاع شهری، ناشر: انتشارات تیسرا، چاپ اول.

کانونی، رضا، ایمانی، بهرام، حبیب زاده، عظیم، مسلمی، آرمان، (۱۳۹۴)، سنجش احساس امنیت اجتماعی در مناطق شهری (مطالعه موردی: شهر اردبیل)، نشریه پژوهشنامه جغرافیای انتظامی، دوره ۳، شماره ۱۰.